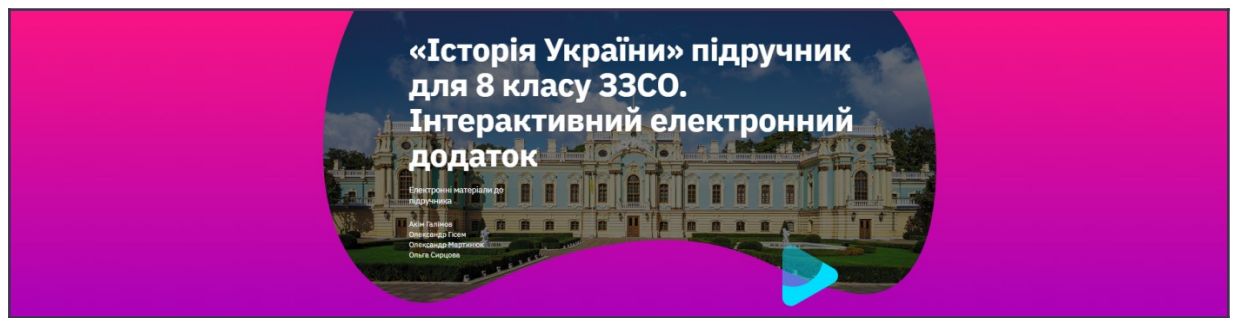

Історія України
8 клас
Конструктор уроку, розроблений до підручника
«Історія України. 8 клас»
(авт.: А. Галімов, О. Гісем, О. Мартинюк, О. Сирцова)

Автори: **Мокрогуз Олександр Петрович**, завідувач кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, канд. пед. наук, доцент;
Репняк Ангеліна Андріївна, учитель історії та громадянської освіти Чернігівського ліцею № 15.

Урок 17

Тема. Перебіг козацької боротьби в 1648—1649 рр.

Мета: визначити перебіг битв на Жовтих Водах, під Корсунем, Пилявцями та визвольного походу українського війська до Галичини; пояснювати, у чому полягала висунута Б. Хмельницьким програма побудови Української козацької держави; охарактеризувати Збарасько-Зборівську кампанію; розвивати історичне мислення учнів, формувати вміння розглядати історичні події в конкретно-історичних умовах, виховувати у здобувачів освіти почуття національної гідності.

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття: битва під Жовтими Водами, битва під Корсунем, Пилявецька битва, облога Львова і Замостя.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація знань учнів

Евристична бесіда

1. Які засоби боротьби використовували козаки під час повстань 20—30-х рр. XVII ст.?
2. Назвіть причини Козацької революції?
3. Яких заходів уживав Б. Хмельницький у підготовці до війни? З якою метою він уклав угоду з кримським ханом? Чому саме з ним?
4. Коли розпочалася Хмельниччина і хто її очолив? Яка подія її започаткувала ?

Метод «Мозковий штурм» (на виконання надається 3 хв.)

Чому, на вашу думку, Б. Хмельницький зумів підняти український народ на Козацьку революцію?

III. Сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу

1. Битви на Жовтих Водах та під Корсунем

Метод «Самостійна робота в парах/малих групах»

На виконання роботи учням надається 10 хв.

Група 1. Битва під Корсунем	Група 2. Битва під Жовтими водами
1) Коли і як розпочалася битва?	1) Коли і як розпочалася битва?
2) Якими були її наслідки?	2) Яким був кількісний склад козацьких і татарських військ у битві на Жовтих Водах?
3) Яку хитрість використали козаки, щоб здобути перемогу?	3) Якими були наслідки цієї битви?

Робота з історичним джерелом

Із листа брацлавського воєводи А. Кисіля до архієпископа Матвія Лубенського (тимчасового правителя Речі Посполитої) про ситуацію на українських землях після битви під Корсунем (1648 р.)

Військо наше розгромлене й розбите вщент... Раби тепер панують над нами; зрадник засновує нове князівство... Безумна чернь радіє з того, що Хмельницький оберігає її, піддаючи вогню й мечу один лише шляхетський стан, відчиняє міста, замки і, уводячи його туди як переможця, вступає в його підданство. Київ оголосив він своєю столицею...

Орда стоїть проти нас; татарський кіш і табір цього нечестивого Тамерлана ще стоять під Білою Церквою. Одначе дійшли до нас вісті й чутки, що він бажає ще далі збільшити наші біди і свої успіхи.

Уже й так воєводства Київське, Брацлавське, Чернігівське вважає своїми, погрожує Волині й Поділля, а також і Руським землям.

Запитання до джерела

1. Настрої якої верстви населення відображає автор документа? Якими вони є?
2. Наведіть факти, що свідчать про ставлення населення до Б. Хмельницького.
3. Якими, за повідомленням автора документа, були подальші плани Б.

Хмельницького?

Представники груп доповідають про виконання завдання.

2. Битва під Пилявцями

Слово вчителя

Після безрезультатних мирних переговорів у вересні 1648 р. воєнні дії відновилися.

Робота з історичним джерелом

Із «Літопису Самійла Величка» про битву під Пилявцями»

Поляки тоді налічували добірної кінної воєнної шляхти, в багатих і знаменних уборах, із численними скарбами... тридцять тисяч. Людей ободових при валках та обозах, озброєних мушкетами, було сто тисяч із лишком. Тим часом поляки одержали звістку, що Хмельницький з усім військом потягся під Пиляву, сподіваючись узяти шляхетський скарб. Коли поляки дійшли до Пиляви, то застали вже тут, на другому березі річки Пиляви, багнистої і важкої до здобуття, Хмельницького. Той стояв зі своїми обозами на тамтешніх великих горбах і пагорбках. Поляки тут належно не влаштувалися і після однієї та другої військових спроб проти Хмельницького втратили сміливість та військову вигадку. А в четвер 14 вересня, після удару Хмельницького, майнули навтьоки. Вони тікали без пам'яті, як хто міг і куди міг, кинувши всі свої великі обози з численними

пребагатими скарбами і статками, залишивши їх на користь Хмельницькому. Вони втратили тоді й кільканадцять тисяч свого війська, хоч Хмельницький мав під Пилявою свого козацького війська 5002, а Тугай-бей тільки 5000. Але Хмельницький на пострах полякам перебрав багатьох козаків по-татарському в бурнуса й вивернуті кожухи. Тим він одурих поляків і, наповнивши їхні серця страхом, примусив... тікати без пам'яті.

Завдання і запитання

- 1) Коли і як розпочалась битва?
- 2) Поясніть перебіг Пилявецької битви.
- 3) Якими були її наслідки?

3. Визвольний похід козацького війська в Галичину

Розповідь учителя

Б. Хмельницький почав похід на Галичину і підійшов до Львова.

Далі вчитель розповідає про облогу міста.

Робота із джерелами

1) Уривок із твору історика М. Аркаса

Хмельницький обложив навкруги Львів і почав стріляти з гармат. З такими потугами, які були у Хмельницького, йому легко було опанувати містом, та йому зовсім не треба було — він із Волині прийшов сюди, аби не стояти на одному місці. Саме тоді на сеймі обирали нового короля, Хмельницький нетерпляче чекав того вибору. Два тижні простояв Хмельницький під Львовом. Поляки спалили передмістя і засіли в місті. Козаки приступали то з того, то з того боку. Бомбою з гармати запалено ... синагогу, пожежа розкинулася геть по місту. Тоді вже виставили поляки білу корогву і згодилися піддатися; послали послів до Хмельницького, просили помилувати Львів. Хмельницький сказав, що для українців львівських помилує, але нехай заплатять 200 000 червінців викупу. Просили зменшити окуп — не зменшив, бо обіцяв ті гроші Тугай-беєві. Заплатили таки — то грішми, то речами коштовними, ще й обід козакам справили.

2) Уривок із твору історика М. Аркаса про облогу Замостя

14 жовтня козаки з-під Львова пішли під Замостя на саму границю України. У Замості стояло 10 000 війська, що зібрав Вишневецький. З тим військом, що мав Хмельницький, він міг би взяти ту кріпость без клопоту, але він аж три тижні простояв тут та удавав, що облягає — все дожидався вибору короля. Нарешті приїхав аж 17 листопада посол од нового короля. Вибрали Яна-Казимира. Він сповіщав Хмельницького про свій вибір, обіцяв всякі полегшення козакам і вірі православній, та просив Хмельницького перш за все відступити від Замостя. Хмельницький виявляв велику радість, казав стріляти

з гармат і сказав, що зараз їде на Україну, сповняючи волю нового короля. Із Замостя узяв невеликий окуп, всього 20 000 злотих, і повернув на Україну.

Запитання до джерела

- 1) Як би ви оцінили результати цього походу?
- 2) Чого прагнув досягти Б. Хмельницький у цьому поході?

4. Програма побудови Козацької держави

Розповідь учителя

Під час воєнної кампанії 1648—1649 рр. Б. Хмельницький порушив питання про створення Української держави. Своє рішення він оприлюднив під час перебування в Києві. Була створена програма побудови, основними положеннями якої були:

- ✓ досягнення національного звільнення українського народу збройним шляхом;
- ✓ розрив з Річчю Посполитою і проголошення державної незалежності України;
- ✓ створення Української держави на етнічних територіях української спільноти, а також з урахуванням історичних кордонів давньоруської держави на заході.

Метод «Мікрофон» (на виконання надається 5—7 хв)

Як би ви оцінили програму побудови Української козацької держави, створену Б. Хмельницьким?

5. Збаразько-Зборівська кампанія

Розповідь учителя супроводжується показом відповідних подій на карті та схемі битви.

Запитання

- 1) Хто першим порушив умови перемир'я? Чому?
- 2) Якими були плани Б. Хмельницького?
- 3) Як розгорталися події в битві під Лосєвом?
- 4) Як відбувалася облога Збаража?
- 5) Як проходила Зборівська битва?

Укладення Зборівського договору

Запитання

1) Чому Б. Хмельницький змушений був піти на укладення не вигідного козацькій Україні Зборівського договору?

- 2) У чому полягала суть політики кримського хана щодо Козацької держави?

Умови Зборівського договору

- ✓ Під владу гетьмана переходили Брацлавське, Київське та Чернігівське воєводства.
- ✓ Із цієї території виводилися польські війська.

- ✓ Реєстр козаків становив 40 тис. осіб, а не включені до нього козаки поверталися під владу панів.
- ✓ Підтверджувалися давні права і привілеї Війська Запорозького.
- ✓ На землях, що переходили під владу гетьмана, польський уряд зобов'язувався призначати на адміністративні посади лише православних шляхтичів.
- ✓ Усім учасникам війни оголошувалася амністія.
- ✓ Київському православному митрополиту було обіцяне місце в сенаті.
- ✓ Питання про ліквідацію церковної унії та її повернення православній церкві її майна мало вирішуватись на найближчому сеймі.
- ✓ У володіння гетьмана переходив Чигирин.
- ✓ Шляхта мала право повертатися до своїх маєтків, а її піддані повинні були виконувати всі ті повинності, що й раніше.

IV. Закріплення та систематизація вивченого матеріалу.

Запитання та завдання

- 1) Назвіть основні події, про які ви дізнались на уроці.
- 2) Користуючись картою атласу «Козацька держава за гетьмана Богдана Хмельницького (1648—1657 рр.)», назвіть: місця вирішальних битв 1648 р. та міста, які козаки тримали в облозі.
- 3) Коли відбувся галицький похід. Чому Б. Хмельницький повів війська в Галичину? Якими були наслідки галицького походу для подальшого розгортання Хмельниччини?
- 4) Дайте власну оцінку мирним договорам, укладеним Б. Хмельницьким.
- 5) Чим період Хмельниччини відрізнявся від козацьких повстань 20—30-х рр. XVII ст.?

Працюємо з ІЗЗІ

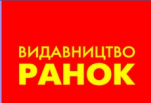
Виконайте тестові завдання до матеріалу параграфа.

IV. Домашнє завдання

1. Опрацюйте § 17 підручника.
2. Заповніть таблицю «Події Козацької революції в 1648—1649 рр.».

Дата	Зміст події	Результат

3. Виконайте завдання 9, 10 із рубрики «Оцінюємо і створюємо».

**НАВЧАННЯ
БЕЗ МЕЖ**